

ВІДГУК

офіційного опонента, доктора медичних наук, старшого дослідника

Васюти Віри Анатоліївни,

в.о. заступника директора з наукової роботи, начальника науково-організаційного відділу ДУ «Інститут нейрохірургії ім. акад. А. П.

Ромоданова НАМН України»

на дисертаційну роботу **Ковтуна Олексія Валерійовича**

**«Оптимізація діагностики невриту зорового нерва та його ускладнень
внаслідок переднього ідіопатичного увеїту»,**

подану до разової спеціалізованої вченої ради ДФ41.600.043, утворену у Одеському Національному медичному університеті охорони здоров'я України і затверджену на засіданні вченої ради (протокол №8 від 02.02.2026 р.) з правом прийняття до розгляду та проведення разового захисту дисертації на здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань 22 «Охорона здоров'я» за спеціальністю 222 «Медицина»

Науковий керівник: доктор медичних наук, професор, проректор закладу вищої освіти з лікувальної роботи Одеського національного медичного університету Венгер Людмила Віленівна.

Актуальність обраної теми

В структурі офтальмологічних захворювань, що відзначені зміною динаміки та наслідків запалення судинної оболонки, які часто призводить до втрати гостроти зору та інвалідизації пацієнтів, особливе місце займають передні ідіопатичні увеїти. Актуальність досліджень, спрямованих на виявлення патогенетичних особливостей розвитку і клінічної картини невриту зорового нерва на фоні переднього увеїту з метою пошуку ефективних способів ранньої діагностики цього серйозного ускладнення ґрунтується на даних літератури, які свідчать про те, що питома вага увеїтів в структурі очної патології становить від 5 до 15 %, найбільш часто вражаючи осіб молодого працездатного віку.

Тому, вивчення етіологічних факторів, особливо зв'язку між розвитком переднього увеїту і ускладненням його перебігу, а саме виникненням невриту зорового нерва з наявністю супутніх запальних захворювань оториноларингологічного і одонтогенного профілю, що фактично підтверджує значущість цих факторів в діагностиці та лікуванні невриту зорового нерва є вирішенням актуального науково-прикладного завдання сучасної офтальмології.

Дослідження даних питань і стало завданнями дисертаційного дослідження Ковтуна Олексія Валерійовича.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами

Дисертаційна робота виконана на кафедрі офтальмології Одеського національного медичного університету і була фрагментом науково-дослідної роботи: «Оптимізація діагностики, лікування і профілактики розвитку дегенеративних і запальних захворювань органа зору», 2020-2024 рр., (№ держреєстрації 0119U003575), де автор був співвиконавцем.

Наукова новизна результатів проведених досліджень та їх наукова обґрунтованість

Наукова новизна отриманих результатів роботи є суттєвою.

Запалення судинної оболонки ока на протязі багатьох років є однією з провідних причин слабкості і сліпоті. Своєчасна діагностика ускладнень хронічного увеїту у вигляді невриту зорового нерва, макулярного набряку дозволяє своєчасно призначити лікування і запобігти втраті зору і інвалідизації. Доцільно своєчасно діагностувати причини запалення судинного тракту, а саме особливості орбіт та приносних пазух у хворих на передній ідіопатичний увеїт за даними рентгенологічних досліджень і комп'ютерної томографії.

Встановлено достовірний зв'язок між розвитком невриту зорового нерва у хворих на передній увеїт та наявністю супутніх запальних оториноларингологічних і одонтогенних захворювань ($\chi^2=5,50$, $p=0,0191$), що були виявлені у 82,5 % пацієнтів, хворих на передній увеїт на момент дослідження.

Встановлена наявність прямого кореляційного зв'язку між товщиною перипапільярних волокон, судинної оболонки, діаметром зорового нерва на вході в орбіту, в ретробульбарній області і в середньому відділі та розвитком невриту зорового нерва (r Спірмена $0,421-0,748$, $p=0,000$, $n=150$).

Виявлено достовірне збільшення діаметра зорового нерва на вході в орбіту на 33,1 % порівняно з особами з увеїтом без ознак невриту. В динаміці лікування та спостереження має місце достовірне зменшення діаметра зорового нерва на 37,2 та 49,1 % через три та шість місяців відповідно. У пацієнтів, які отримали курс лікування, відбувалося зменшення діаметра зорового нерва на 17,3 %, а в осіб без лікування на 23,5 %, що стало ознакою часткової атрофії зорового нерва.

Дисертаційна робота ґрунтується на достатній кількості клінічних спостережень.

Сформульовані дисертантом наукові положення, висновки та практичні рекомендації є обґрунтованими. Дисертаційне дослідження було схвалено Комісією з питань біоетичної експертизи та етики наукових досліджень.

Оцінка рівня виконання поставленого наукового завдання та рівня оволодіння здобувачем методологією наукової діяльності

Автором чітко визначено мету та сформовано завдання дослідження.

Для виконання сформованих завдань дисертаційного дослідження були застосовані сучасні методи діагностики. Проведення офтальмологічних досліджень, створення бази даних, статистична обробка отриманих результатів досліджень виконано здобувачем самостійно.

Дизайн досліджень і методи були сформовані дослідником. Дисертантом були використані адекватні до поставленої мети та сформованих задач методи статистичного аналізу. Всі представлені результати дослідження відповідали високому рівню достовірності. Достовірність отриманих наукових даних та сформованих положень в дисертаційній роботі не викликає сумніву.

За результатами дисертаційного дослідження було сформовано 8 висновків, які в повній мірі розкривають завдання дослідження. Сформульовані автором висновки та практичні рекомендації логічно випливають зі змісту роботи та є обґрунтованими. Усі наукові положення, висновки та практичні рекомендації, що базуються на результатах проведеного аспірантом дослідження, є обґрунтованими та достовірними.

Практичне значення отриманих результатів

Розроблено і впроваджено в практику спосіб прогнозування розвитку атрофії зорового нерва як наслідок перенесеного неврити зорового нерва при хронічному передньому увеїті, що полягає у визначенні товщини діаметра зорового нерва на хворому та здоровому очах пацієнтів після рецидиву захворювання і наступному порівнянні отриманих показників з відповідними даними при первинному епізоді захворювання, дозволяє оцінити наявність та виразність атрофічного процесу в зоровому нерві за об'єктивними критеріями, що стало підставою рекомендувати його для використання в клініці з метою ранньої діагностики тяжких наслідків неврити зорового нерва.

Впровадження результатів дисертаційного дослідження в практику роботи закладів охорони здоров'я і в програми викладання в медичних університетах підтверджено «Актами впровадження».

Основні результати, отримані в дисертаційній роботі, були впроваджені в лікувальну практику у комунальному некомерційному підприємстві (КНП) «Одеський обласний центр соціально значущих хвороб»

Одеської обласної ради, Київській міській клінічній офтальмологічній лікарні «Центр мікрохірургії ока», впроваджені у лекційний курс кафедр офтальмології Вінницького національного медичного університету ім. М. І. Пирогова, Полтавського державного медичного університету, у практику комунального некомерційного підприємства (КНП) «Закарпатської обласної клінічної лікарні (ЗОКЛ) ім.А.Новака» Закарпатської обласної ради (ЗОР), у комунальному некомерційному підприємстві (КНП) «Обласна офтальмологічна лікарня» Миколаївської обласної ради (МОР) та Державній Установі: «Інститут очних хвороб і тканинної терапії ім.В.П.Філатова НАМН України».

Результати оцінки наукового рівня дисертації та публікацій

Оцінка структури, змісту та форми дисертації. Структура дисертаційної роботи відповідає актуальним вимогам. Назва роботи відповідає її змісту. Робота викладена на 156 сторінках комп'ютерного тексту. Складається зі вступу, огляду літератури, опису матеріалів та методик дослідження, чотирьох розділів власних досліджень, аналізу та узагальнення результатів досліджень, висновків, списку використаних джерел та трьох додатків. Матеріали дисертації ілюстровано 16 таблицями, 22 рисунками, в тому числі 14 фотографіями, що розміщені по тексту. Список використаних джерел містить 133 найменувань з них кирилицею - 56, латиницею - 77. Список використаних джерел і додатки викладено на 44 сторінках.

Анотація є коротким викладом основного змісту дисертаційної роботи, де в стислій формі представлено основні результати дослідження з зазначенням наукової новизни та практичного значення.

Розділ 1 чітко структурований, розкриває сучасні дані стосовно патогенезу, методів діагностики та лікування хворих на передні увеїти. Дисертантом проаналізовані останні закордонні літературні дані відносно патогенезу, діагностики та лікування хворих на передній увеїт. Проаналізована роль клінічних чинників, які можуть впливати на розвиток ускладнень, що виникають при передніх ідіопатичних увеїтів. Дисертантом чітко окреслені проблемні, суперечливі, не чітко висвітлені та відсутні в літературних джерелах дані і логічно обґрунтовано доцільність та актуальність проведення дисертаційного дослідження. Зауважень по розділу немає.

Розділ 2 присвячений матеріалам та методам дослідження. Розділ написаний із дотриманням всіх норм. Дисертантом докладно описані та проілюстровані програма та дизайн дисертаційного дослідження з описом

груп та їх характеристикою. Обстежено 150 пацієнтів. Чітко окреслені критерії включення та не включення в дослідження та які клінічні настанови застосовувались при діагностиці передніх увеїтів.

Автором дисертаційної роботи використовувались сучасні методи, які дозволили досягнути мети дослідження та виконувались у відповідності до принципів належної клінічної практики. Зазначено, що дослідження було схвалено біоетичної комісією, у пацієнтів перед дослідженням отримувалась поінформована згода. Детально окреслені статистичні методи дослідження, які були правильно обрані для вирішення поставлених завдань. Зауважень по розділу немає.

Розділ 3 присвячений результатам дослідження стану хворих на передній ідіопатичний увеїт, визначені клінічні особливості перебігу невриту зорового нерва як ускладнення захворювання. Визначений стан приносів порожнин у хворих на передній ідіопатичний увеїт за даними рентгенографії та комп'ютерної томографії. Виявлені морфометричні особливості структур ока у хворих на передній увеїт, ускладнений невритом зорового нерва, за даними комп'ютерної томографії та оптичної когерентної томографії, особливості гемодинаміки очного яблука у пацієнтів з невритом зорового нерва на фоні переднього ідіопатичного увеїту. Описаний характер змін клінічної картини та гемодинаміки ока хворих на хронічний передній ідіопатичний увеїт, ускладнений невритом зорового нерва, з переходом його в атрофію в динаміці спостереження. Представлені результати, в цілому, свідчать про те, що дані про зміну діаметра зорового нерва біля входу в орбіту, отримані за допомогою комп'ютерної томографії, у пацієнтів з переднім увеїтом, ускладненим невритом, можна вважати об'єктивним показником, що характеризує наявність та виразність атрофічного процесу в зоровому нерві. Зауважень до розділу немає.

Розділ 4 присвячений аналізу та обговоренню результатів дослідження представлено за допомогою аналізу літератури, що достатньо проаналізовані та описані в логічній послідовності. Результати, що були отримані, свідчать про те, що розвиток невриту зорового нерва у хворих на передній увеїт супроводжується збільшеннями інших показників гемодинаміки ока – тону дрібних і крупних судин, а також узгоджуються із даними про спрямованість змін параметрів регіонарної гемодинаміки при первинних і рецидивуючих задніх увеїтах. Значимість факту виявленого зв'язку між розвитком переднього увеїту і ускладненням його перебігу, а саме виникненням невриту зорового нерва з наявністю супутніх запальних захворювань оториноларингологічного профілю, фактично підтверджується висновком ряду авторів про значущість в діагностиці та лікуванні невриту зорового нерва виявлення супутніх захворювань. Аналіз та узагальнення результатів

роботи підсумовує основні результати дослідження та аналізує їх у порівнянні з даними світової та вітчизняної літератури. Зауважень до розділу немає.

Сформульовані дисертантом **висновки та практичні рекомендації** є обґрунтованими та логічно випливають із отриманих результатів дослідження.

В цілому робота виконана на високому методологічному рівні.

Під час вивчення роботи виникли наступні питання:

1. Хто із вчених займався цією проблемою і які були отримані результати?
2. Які нові чинники були досліджені Вами, що не описані в доступних літературних джерелах?

Зауваження.

В роботі зустрічаються поодинокі орфографічні, пунктуаційні та стилістичні помилки.

Зазначені питання та зауваження не носять принциповий характер і не знижують наукової цінності дисертації.

Повнота викладу наукових положень, висновків та рекомендацій в наукових публікаціях, зарахованих за темою дисертації. Результати дисертаційного дослідження повністю висвітлені в опублікованих дисертантом наукових роботах. Опубліковано 5 статей, з яких всі статті в журналах з «Переліку наукових фахових видань України, дозволених для публікації результатів дисертаційних робіт на здобуття наукових ступенів доктора наук, кандидата наук та ступеня доктора філософії», зокрема статті у наукових фахових виданнях України проіндексованому у базі даних Scopus; 15 робіт – тези у матеріалах науково-практичних конференцій, з'їздів, симпозіумів та додатково 1 патент на корисну модель, що засвідчують апробацію матеріалів дисертації.

Основні наукові результати були презентовані та апробовані дисертантом на наступних наукових конференціях: Всеукраїнській науково-практичній конференції «Актуальні питання офтальмології» (Івано-Франківськ, 2019); восьмій міжнародній конференції з радіології в різних галузях науки (Чорногорія, Герцег-Нові, 2020); міжнародній офтальмологічній конференції (Тбілісі, 2020); Всеукраїнській науково-практичній конференції «Актуальні питання офтальмології» (Одеса-Тернопіль, 2020); науково-практичній конференції з міжнародною участю «Сучасні проблеми медицини сьогодення: роль лікаря в житті суспільства.

Сучасні проблеми офтальмології» (Київ, 2021); науково-практичній конференції «Лютневі зустрічі з офтальмології» (Одеса, 2021); науково-практичній конференції з міжнародною участю «Філатовські читання-2021» (Одеса, 2021); Всеукраїнській науково-практичній конференції «Актуальні питання офтальмології» (Миколаїв, 2021); на науково-практичній конференції офтальмологів м.Кишинів з національною та міжнародною участю (Молдова, Кишинів, 2022); науково-практичній конференції «Сучасні проблеми медицини (Практична офтальмологія. Сучасні проблеми екологічної медицини)» (Київ, 2022); Всеукраїнській науково-практичній конференції «Актуальні питання офтальмології» (Одеса, 2022); науково-практичній конференції з міжнародною участю «Лютневі зустрічі з офтальмології-2023» (Одеса, 2023); міжнародній науково-практичній міждисциплінарній конференції «Практична офтальмологія. Медичні та екологічні проблеми сучасності» (Київ, 2023); міжнародній науково-практичній конференції «Актуальні проблеми офтальмології», присвяченій 100-річчю з дня народження академіка Заріфи Алієвої (Баку, 2023); науково-практичній конференції з міжнародною участю «Філатовські читання-2023» (Одеса, 2023).

Особистий внесок здобувача в одержання наукових результатів, що виносяться на захист.

Дисертація є особистою науковою працею здобувача. Ідея роботи, напрямок дослідження і основні етапи були визначені здобувачем разом із науковим керівником д.мед.н., професором Л. В. Венгер

Бібліографічний пошук та патентний пошук, аналіз, систематизацію та аналітичний огляд літературних джерел дисертант виконала особисто.

Всі клінічні спостереження та повне офтальмологічне обстеження всіх 150 пацієнтів, які були включені в дисертаційне дослідження, їх відбір за групами спостереження, опис клінічної частини, визначення критеріїв включення та виключення були проведені особисто здобувачем.

Аналіз результатів дослідження, їх узагальнення, статистична обробка результатів клінічних досліджень, їх оформлення виконані здобувачем самостійно.

У наукових роботах та патенті на корисну модель, опублікованих за темою дисертаційного дослідження в співавторстві, дисертанту належить провідна роль у зборі та обробці клінічного матеріалу, аналізі отриманих результатів. Разом з науковим керівником професором Л. В. Венгер проведено узагальнення основних положень дисертаційної роботи, оформлено висновки та практичні рекомендації.

Дані про відсутність текстових запозичень та порушень академічної доброчесності. При детальному розгляді дисертаційної роботи Ковтуна Олексія Валерійовича «Оптимізація діагностики невриту зорового нерва та його ускладнень внаслідок переднього ідіопатичного увеїту» порушень академічної доброчесності (академічного плагіату, самоплагіату, фабрикації, фальсифікації) не було виявлено.

Відповідність дисертації спеціальності та профілю спецради

Дисертаційна робота Ковтуна Олексія Валерійовича «Оптимізація діагностики невриту зорового нерва та його ускладнень внаслідок переднього ідіопатичного увеїту» повністю відповідає паспорту наукової спеціальності 14.01.18 «Офтальмологія» та профілю спеціалізованої вченої ради.

Висновок

Дисертаційна робота аспіранта Ковтуна Олексія Валерійовича «Оптимізація діагностики невриту зорового нерва та його ускладнень внаслідок переднього ідіопатичного увеїту», подана на здобуття ступеня доктора філософії, є завершеною науковою працею, що виконана дисертантом особисто, має значну наукову новизну, теоретичне та практичне значення.

Автору вдалось досягнути мети дослідження, виконати всі завдання дослідження та зробити відповідні висновки.

Загальна оцінка дисертації – позитивна.

У своїй роботі Ковтуном Олексієм Валерійовичем запропоновано новий підхід до вирішення актуальної проблеми – оптимізації діагностики наслідків невриту зорового нерва у хворих на передній увеїт за допомогою комп'ютерної томографії і рентген променевої діагностики орбіти та придаткових порожнин носу.

Основні наукові результати дисертаційного дослідження висвітлені в достатній кількості наукових публікацій, які повністю розкривають зміст дисертації.

Дисертаційна робота Ковтуна Олексія Валерійовича «Оптимізація діагностики невриту зорового нерва та його ускладнень внаслідок переднього ідіопатичного увеїту» за актуальністю обраної теми, методичним рівнем виконання, науковою новизною, теоретичним та практичним значенням отриманих результатів для медицини повністю відповідає вимогам п. 6 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня

2022 р. № 44, актуальним вимогам до оформлення дисертацій, затвердженим наказом № 40 Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 р. (редакція від 12.07.2019 р.).

Ковтун Олексій Валерійович має необхідний рівень наукової кваліфікації і заслуговує присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 22 «Охорона здоров'я» за спеціальністю 222 «Медицина».

Офіційний опонент спеціалізованої:

вченої ради ДФ41.600.043:

в.о. заступника директора

з наукової роботи,

начальник науково-організаційного

відділу ДУ «Інститут нейрохірургії

ім. А.П. Ромоданова НАМН України»

доктор медичних наук, старший дослідник

В. А. Васюта